

W 125 rocznicę utworzenia karaimskiej uczelni

W korespondencji z Eupatorii o konferencji upamiętniającej powstanie Aleksandrowskiego Karaimskiego Seminarium Duchownego, szkoły kształcącej hazzanów.

W niedzielę 2 lutego 2020 r. w Eupatoryjskim Muzeum Krajoznawczym odbyła się konferencja poświęcona 125-leciu powstania Aleksandrowskiego Karaimskiego Seminarium Duchownego. Z tej okazji zebrali się Karaimi z Eupatorii, Symferopola, Teodozji, a także zainteresowani historią mieszkańcy miasta. Uwzględniając członków zespołu folklorystycznego Fidan, było nas ponad sześćdziesiąt osób. W trakcie konferencji wysłuchano następujących wystąpień:

- Krótka historia AKSD – Danił Pjasor.
- I. I. Kazas, pierwszy inspektor AKSD – Nadieżda Pawlenkowa.
- Przepisy i zasady wewnętrzne AKSD – Witalij Tirjaki.
- Budynki, w których mieściło się AKSD – Wiktor Tirjaki.
- Historia starań o odzyskanie przez Karaimów budynku AKSD – Wiktor Tirjaki.
- O obecnym statusie budynku – Wiaczesław Lebiediew.
- Prezentacja poświęconych AKSD materiałów wideo z zasobów biblioteki Karaj Bitikligi.
- Odczytanie opowiadania pt. *Na brzegu morza* autorstwa Aarona Katyka, absolwenta i inspektora AKSD – Wiktor Tirjaki.
- Występ karaimskiego zespołu wokalnotancego Fidan.

Poznaliśmy przy tej okazji nowy fakt z historii seminarium. Otóż do tej pory uważano, że ostatni rocznik opuścił mury szkoły w 1918 r. Tymczasem pracownicy muzeum odnaleźli fotografię z nazwiskami absolwentów z roku 1919. Jest też lista, choć bez zdjęcia, wszystkich sześciu absolwentów rocznika 1920.

Wiodącym wykładem podczas konferencji było wystąpienie Wiktora Tirjaki o historii budowy własnej siedziby Aleksandrowskiego Karaimskiego Seminarium Duchownego. Oto jego treść:

„Jednym z głównych problemów, jakie towarzyszyły seminarium przez wiele lat jego istnienia, był brak siedziby odpowiedniej dla potrzeb tej placówki edukacyjnej.

Na kilka lat przed otwarciem szkoły Miriam E. Szyszman, żona honorowego przewodniczącego rady szkoły, Borisa M. Szyszmana, podarowała «ku pamięci swojej zmarłej matki» dom, w którym miało się znaleźć seminarium. Hadzi Miriamta, jak nazywali ją Karaimi, powszechnie znana była ze swojej działalności charytatywnej. Budynek, znajdujący się obecnie u zbiegu ulic Wołodarskiego i Proletarskiej, nie był jednak przystosowany do takiego celu. Niemożliwe było przeprowadzenie procesu edukacyjnego dla całego grona słuchaczy, ponieważ uczniowie po prostu nie mieścili się w klasach. Nie było mieszkania dla inspektora szkoły ani bursy dla wychowanków.

Nowo wzniesiony budynek Aleksandrowskiego Karaimskiego Seminarium Duchownego (z prawej) na tle panoramy Eupatorii.

Absolwenci rocznika 1919 ze swoimi nauczycielami.

Budynek przy ulicy Wołodarskiego, obecnie Proletariackiej, подарowany przez Mirjam Szyszman na siedzibę szkoły.

Zamiejscowi uczniowie zatrzymywali się u krewnych lub na kwaterach opłacanych przez AKSD. Inspektor szkoły mieszkał zaś w budynku, w którym mieściła się Karaimska Bezpłatna Szkoła Rzemieślnicza im. Solomona A. Kogena [przedsiębiorca tytoniowy z Kijowa – A.J.D.]. Na wynajem lokalu dla seminarium oraz mieszkania dla inspektora rada powiernicza szkoły wydawała rocznie od 1000 do 1500 rubli.

Nie dość, że budynek nie był przystosowany do wymogów szkoły, to wkrótce «popadł

w skrajną ruinę». Jego kapitalny remont wiązały się ze zbyt dużymi kosztami i dlatego w sierpniu 1897 r. Rada Powiernicza Aleksandrowskiego Karaimskiego Seminarium Duchownego podjęła decyzję o sprzedaży domu stanowiącego dar Mirjam Szyszman i poszukianiu nowej siedziby dla szkoły.

Od Borysa S. Karakoza wynajęto dom mieszkalny przy Lazarewskiej, centralnej ulicy Eupatorii (obecnie ul. Rewolucji 54). Jego pomieszczenia, choć w lepszym stanie niż poprzednie, również nie spełniały wszystkich potrzeb i wymagań instytucji edukacyjnej. Mimo że nowe sale lekcyjne były «jasne i przestronne», nie można było prowadzić więcej niż trzech lekcji jednocześnie. Nadal brakowało bursy dla uczniów i lokalu dla inspektora.

Ilija Ilicz Kazas [znany karaimski działacz oświatowy, pierwszy inspektor AKSD – A.J.D.] miał świadomość, że znalezienie w Eupatorii budynku, który odpowiadałby potrzebom siedmioklasowej placówki edukacyjnej, jaką było Aleksandrowskie Karaimskie Seminarium Duchowne, było nie tyle trudne, co wręcz niemożliwe. Zdając sobie sprawę, że sytuacja wymaga radykalnego rozwiązania, w 1896 r. przy udziale honorowego powiernika seminarium B. M. Szyszmana i członków Rady Powierniczej szkoły złożono do Rady Miejskiej Eupatorii i Dumy Miejskiej petycję o przydział gruntu pod budowę nowej siedziby. Wkrótce władze miasta podjęły stosowną decyzję i na potrzeby seminarium przeznaczono działkę, jak ją określano «pustą», o powierzchni 700 sążni kwadratowych (czyli 3200 m²), którą wcześniej planowano przeznaczyć pod budowę męskiej sali gimnastycznej.

W 1899 r. kierownictwo Aleksandrowskiego Karaimskiego Seminarium Duchownego zaapelowało do gmin karaimskich o zebranie funduszy na budowę własnego budynku uczelni i do 1913 r. zebrano na ten cel 36 931 rubli i 14 kopiejek [fundusze zbierane były w wielu karaimskich gminach i społecznościach, w tym w Warszawie – A.J.D.]. Od wezwania o zbiórkę pieniędzy do oddania nowego budynku minęło ponad 14 lat, budowa i wyposażenie kosztowały 44 000 rubli.

Uroczyste wydarzenie dla naszego miasta, jakim było poświęcenie nowej siedziby Aleksandrowskiego Karaimskiego Seminarium Duchownego, miało miejsce 17 października 1913 r. Budynek wzniesiony w centrum Eupatorii przy ulicy Aleksandrowskiej (obecnie róg ul. Bartieniewa i Pionierskiej) według projektu karaimskiego architekta Jewgienija

Isakowicza, został wyposażony «we wszelkie udogodnienia dla wychowanków», izbę stróża oraz studnię artezyjską na dziedzińcu szkolnym. W skład kompleksu budynków wchodził także dom inspektora.

Przy dokładnym przyjrzeniu się wstępnej wersji projektu architektonicznego i porównaniu jej z ostatecznym wyglądem wzniesionych budynków seminarium można dostrzec pewne różnice. Widać, że pierwotnie budynek dydaktyczny i dom inspektora znajdowały się w pewnej odległości od siebie. Obecnie połączone są późniejszą konstrukcją.

Jeden z absolwentów seminarium tak opisał nową siedzibę szkoły: «Ogólnie cały budynek robi na zwiedzającym satysfakcjonujące wrażenie. Z zewnątrz nie nosi śladu tego stereotypowego i koszarowego ducha, który tak nas zadziwia w państwowych placówkach oświatowych. Prosta, ale zaskakująco wdzięczna i szlachetna architektura nadaje całemu budynkowi charakter komfortu i piękna. Wewnątrz – główna zaleta: obfitość powietrza i światła. Klasy dosłownie toną w świetle...».

W 1915 r., w czasie pierwszej wojny światowej, na dziedzińcu seminarium dobudowano dodatkowe osobne skrzydło – planowano urządzić w nim ambulatorium dla rannych żołnierzy, jednak ostatecznie część ta nie była wykorzystywana zgodnie z tym przeznaczeniem.

Sprawozdanie z działalności AKSD za rok 1918 zawiera następujące informacje o siedzi-

bie szkoły: «Obecnie seminarium mieści się we własnym budynku, który robi ogromne wrażenie architekturą zewnętrzną i dobrym zagospodarowaniem wnętrza. Sale lekcyjne są jasne i przestronne (...). Dla inspektora i woźnego przeznaczono wspaniałe mieszkanie. Podwórko jest rozległe i bardzo dogodne dla gier i ćwiczeń gimnastycznych».

Podsumowując, należy zauważyć, że w różnych okresach swojego istnienia Aleksandrowskie Karaïmskie Seminarium Duchowne miało swoją siedzibę w trzech różnych lokalizacjach. Dwa pierwsze budynki były nieprzystosowane i przez to mało przydatne dla celów statutowych seminarium, nie pozwalały na realizację zadań seminarium i prowadzenie założonego procesu nauczania. Dzięki zebranym funduszom z darowizn Karaïmów w roku 1913 na niezabudowanej wcześniej parceli powstał kompleks Aleksandrowskiego Karaïmskiego Seminarium Duchownego, w tym budynek dydaktyczny, dom inspektora szkolnego oraz mieszkanie dozorczy. Wszystkie te budowle przetrwały do dziś”.

Korespondencję z Eupatorii nadesłał
Wiaczesław Lebiediew

Z rosyjskiego przełożył
Adam J. Dubiński

W konferencji uczestniczyli Karaïmi z Eupatorii i Teodozji, jak też zainteresowani lokalną historią mieszkańcy miasta.